

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

SAMTIDEN

VECKOSKRIFT

FÖR

POLITIK OCH LITTERATUR

UTGIFVEN AF

C. F. BERGSTEDT.

N° 42.

Lördagen den 17 Oktober

1874.

Det svenska veterinärväsendet.

II.

Vi hafva i en föregående uppsats sökt visa, huru under en tid då fäderneslandets jordbruk gjort de snabbaste framsteg, och ladugårds-skötsel, om också med mindre hastighet, så utvecklats sig, att värdet af våra husdjur i närvarande ögonblick säkert kan skattas till en half milliard, veterinärundervisningsverken, under korsande och osammanhängande åtgärder samt otillräckligt materiell understöd, i det närmaste blifvit tomma. För ett årtionde sedan funnos vid båda läroverken mellan 50 och 60 lärjungar, och 1871, ehuru inträdesfordringarna vid institutet i Stockholm då nyss blifvit stegrade, räknade det ännu 25 lärjungar, samt veterinärinrättningen i Skara lika många. Sedan de från den senare utexaminerade eleverna blifvit beröfvade den kompetens de till förene i nådeväg plägat vinna, blef läroverket på en gång tomt, och ehuru en om hösten 1872 utfärdad kunglig förordning återgaf dem rätt att få sina föreskrifter, äfven i fråga om häftigt verkande läkemedel, på apoteken utförda, har inrättningen allt sedan lefvat ett tynande lif. Den har för närvarande 2 lärjungar, rätteligen att tala endast 1; institutet i Stockholm har denna termin 15, hvaraf 1 utländig.

Vi sågo äfvenledes huru k. m:ts förslag till 1873 års riksdag utan undantag förkastades. Trots all välmening kan man säga att de båda läroverken hvar för sig användes att slå ihjel hvarandra: det mindre anslaget till

Skara vägrades på den grund att man icke ville hafva mer än ett fullständigt läroverk, och det större anslaget till Stockholm tillbakahölls, visserligen derföre att det var så stort tilltaget, men till icke ringa del äfven derföre att det mindre läroverkets ställning icke blef med tillräcklig noggrannhet bestämd.

Vid den sista riksdagen icke blott upptog regeringen med obetydliga förändringar sina föregående förslag, utan enskilda motionärer blandade sig äfven i leken; diskussionen blef ännu envisare och långträdigare, utan att resultatet derigenom särdeles förbättrades.

Mot slutet af 1873 hade direktionen för veterinärinrättningen i Skara inför k. m:ts uttryckt sina bekymmer öfver riksdagens afvoghet mot båda inrättningarna, i följd hvaraf det kunde befaras att landet snart skulle blifva utan veterinärer, just då sådana behöfdes som allra bäst, i samma mån icke allenast antalet husdjur ökades, utan äfven deras penningvärde var i oupphörligt stigande. Styrelsen lade särskild vikt derpå att inrättningen var såsom läroverk desto mera gagnelig, som den samma, genom sin belägenhet i landsorten och föreningen med ett icke obetydligt jordbruk, vore den enda i riket der ynnigare tillfällen erbjöde sig till praktisk sjukvård just bland de djurslag hvilka på landet vanligast och i största mängd förefinnas. Inrättningen befunne sig för närvarande i den brydsamma ställning att hon utan en

snar och genomgripande reorganisation sannolikt skall gå för det allmänna förlorad», och direktionen anhöll derföre om förnyadt framläggande af det förra förslaget, dock så att det nya årliga anslaget skulle ökas från 9,000 till 11,500 rdr, för att bereda någon förhöjning i de föreslagna lärarelönerna, äfven som ett särskildt arvode för instruktionssmeden. K. m:t efterkom denna begäran, dock med det årliga anslagets nedsättning till jemna 10,000 rdr, och anförde såsom ytterligare skäl för bifall, att Skaraborgs läns landsting inkommit med ett varmt förord för läroverket i Skara, hvori riksdagens åsigt att blott ett veterinärläroverk borde finnas bemöttes med den anmärkningen, att de båda nu befintliga verkade under så olika förhållanden, att den ena anstalten icke syntes kunna ersätta den andra, o. s. v. Likaledes hade 55 ledamöter af Elfsborgs läns landsting (de äro till samman 70) anhållit om Skaraläroverkets likställighet med Stockholmsinstitutet, på den grund att »uti Skaraborgs och angränsande län tillgången på kreatur vore ovanligt rik, och till följd deraf Skara veterinärrättnings upprätthållande vore för orten ett oafvisligt behof». Departementschefen ansåg för sin del, att då läroverkets ifrågasatta reduktion till en hofslagareskola syntes stå i strid med den donationsakt hvarpå statens dispositionsrätt öfver inrättningens hufvudsakliga fastighet hvilat, återstode endast alternativet, antingen att låta inrättningen fortfara såsom ett verkligt läroverk för veterinärers bildande, eller att låta det såsom sådant upphöra, för hvilken senare åtgärd dock saknades hvarje amman grund än den i jemförelse med det dermed åsyftade gagnet obetydligt ökade kostnaden. Till smedjan förnyades likaledes propositionen om ett anslag af 10,000 rdr, men denna gång uppställdes förslaget derom i ett särskildt moment.

För flyttning och nybyggnader åt veterinärsinstitutet i Stockholm, på samma plats som senast varit ifrågasatt, hade dess direktion låtit uppgöra nya ritningar och kostnadsförslag, som slötade på 597,770 rdr, således något öfver 36,000 rdr mindre än förra gången. Derjemte hade en sakkunnig person på direktionens begäran värderat institutets nu varande tomter och byggnader, samt ansett att om försäljningen skedde under en gynnsam konjunktur, skulle 300,000 rdr med säkerhet kunna erhållas, eller 110,000 rdr mer än förra året ifrågasattes. Direktio-

nen erinrade att institutets nu varande byggnader »icke vidare kunna mer än högst få år för det afsedda ändamålet begagnas», och departementschefen, som för sin del »finner det vara af yttersta behof påkalladt att det ifrågasatta byggnadsföretaget kommer till stånd, derest institutet skall kunna på ett tillfredsställande sätt verka för sin uppgift», utverkade k. m:ts proposition, i öfverensstämmelse med styrelsens hemställan, om ett extra anslag af 597,770 rdr, hvaraf 200,000 rdr borde anvisas att utgå under år 1875. För öfrigt förnyades förslaget om försäljning af institutets nu varande lägenheter, när de icke mer behöfdes för sitt ändamål.

De enskilda motionärer som tagit frågan om händer framstälde förslag i tre olika syftningar. Det ena, om hvilket flere af ortens representanter förenat sig, afsåg det samma som regeringens proposition i den förstnämnda punkten, nemligen att riksdagen, för ordnande af Skara veterinärrättning till ett med Stockholms veterinärsinstitut likställigt läroverk, måtte för år 1875 anslå på ordinarie stat 10,000 kr. samt på extra stat för en gång 10,000 kr. Vidare hade hr Jöns Pehrsson föreslagit att bland en stor mängd andra regeringspropositioner äfven den om anslag till nybyggnader för veterinärsinstitutet i Stockholm skulle afslås, och en underdånig skrifvelse aflåtas med anhållan om veterinärundervisningens förläggande till Ultuna landbruksinstitut. Slutligen hade några af Skaraborgs läns allmogerepresentanter önskat att riksdagen skulle i en underdånig skrifvelse uttala den åsigten att blott ett fullständigt veterinärsinstitut är för hela landet behöfligt, hvilket borde förläggas i Skara och der anordnas i en högre och en lägre afdelning, den förra motsvarande Stockholmsinstitutet, den senare med lägre fordringar, dock så att elev der finge inhemta tillräckliga kunskaper för att göras skicklig till distriktdjurläkare och squadronshästläkare. I Stockholm borde likväl en veterinärklinisk anstalt inrättas, vid hvilken skulle meddelas praktisk undervisning i hushdjurskötsel och hofbeslagslära. För en sådan plans slutliga och snara fullbordan skulle riksdagen anhålla om nådig proposition nästa år, med förslag till nödiga medel och öfriga anordningar; dock borde riksdagen redan nu bevilja de af k. m:t äskade 10,000 rdr för Skaraanstaltens nya lärostat, likväl endast att uppföras som extra anslag, in till dess att staten för det fullständiga veterinärsinstitutet

derstädes kunde hinna att i sin helhet ordnas.

Statsutskottet tog saken denna gång mycket summariskt. Med upprepande af sitt hufvudsakliga yttrande förledet är afstyrkte det, utan vidare motivering, så väl den kungliga propositionen i hvad Skara angick som de nyssnämnda motionerna. I fråga om nybyggnadsanslag för veterinärinstitutet i Stockholm upprepades likaledes det väsentligaste af utskottets argumentering; visserligen erkändes att det sist uppgjorda förslaget innebar en betydlig minskning, men då utskottets i vår föregående artikel anförda hemställan om en skrivelse afslogs, »och förhållandena sedan dess icke undergått någon sådan förändring som bör kunna föranleda till ändring i riksdagens då fattade beslut», afstyrkte utskottet helt enkelt det kungliga förslaget i fråga om nybyggnader, äfven som propositionen om ett extra anslag af 10,000 rdr till uppförande af en smedja vid veterinärinrättningen i Skara.

Vi anse det icke behöfligt att gifva någon egentlig redogörelse för öfverläggningarna i kamrarna, men voteringsciffrorna äro af intresse, derföre att de antyda i hvad mon framgång vid nästa tillfälle kan vara att påräkna. Med instruktionssmedjan för Skara gick det jmförelsevis ledigt; glömskan att i läroverkets stat uppföra lön till en instruktionsmed, som året förut motverkat anslaget beviljande, var denna gång reparerad, och äfven de som ville att Skarainrättningen skulle nedsättas till en hofslagareskola medgäfvos dock att för detta ändamål måste finnas en smedja. Första kammaren biföll anslaget med 61 röster mot 22; i Andra kammaren afslogs det visserligen med 66 mot 25, men i samfödd votering segrade det med 69 och 102 röster mot 47 och 76, eller sammanräknadt 171 röster mot 123. Mot de öfriga anslagen talade i första rummet elevernas ringa antal. De som önskade undervisningens centralisation i hufvudstaden invände mot dem som läde vikt på att bevarandet af den Hernqvistska donationen, att staten väl icke borde årligen bortkasta 10—15,000 rdr för att bevara en inkomst af 4—5,000. Argumentet var underhålligt, ty ingen kunde säga att icke anslaget varit väl använt, om det kunde bidraga att årligen utbilda veterinärer till någorlunda samma antal som förut, men utsigten på ett läroverk med 3 professorer, 2 adjunkter och inga elever var onekligen föga lockande, och elever kunde icke påräknas, så

länge läroverkets ställning samt de utexaminerades kompetens saknade bestämning och trygghet. Men äfven för dem som åt inrättningen i Skara önskade full likställighet med veterinärinstitutet funnos betänkligheter mot ett bifall till regeringens och motionärernas anslagsyrkande; man trodde nemligen icke att det för särdeles lång tid skulle blifva tillräckligt. Om det var allvar med båda läroverkens likställighet, hvarföre då begära en lärare mindre för Skara, hvarigenom en gifven underlägsenhet här skulle uppstå i afseende på undervisningens fullständighet? Hvad bibliotek, samlingar och öfrig undervisningsmateriel beträffade, med undantag för boskapslasarettet, var ju Stockholm öjemförligt öfverlägset, och man kunde förutse att inom en snar framtid skulle fordras betydliga anslag, för att sätta Skara i möjlighet att upprätthålla en icke allt för förtviflad täflan med hufvudstadsinstitutet. Rörande beskaffenheten af Skarainrättningens byggnader rädde mycken olikhet i åsigter, i det att skaraborgarne påstodo dem vara förträffliga, men vännerna af undervisningens centralisation med samma säkerhet förklarade att de i en nära framtid skulle fordra högst betydliga reparationer. Det förefaller oss tillika troligt att det parti som, utan att yrka på likställighet, ville rädda Skarainrättningens traditioner, och låta den hädanefter som hittills verka hvad den förmodade, hade stött sig på det stora antal nya lärarekrafter som på en gång begärdes, under det att de ifrågasatta lönerna, åtminstone första gången, voro uppenbart otillräckliga, på samma gång de tyckte sig finna att inrättningens egna tillgångar genom fastigheternas utarrendering kunde bättre tillgodogöras än under det nu varande »indelningsverket». Må hända hade dessa äfven önskat att den anspråksfulla professorsvärdigheten, som var okänd i Skara under inrättningens bästa dagar, icke för närvarande blifvit satt i fråga, utan att rangen fått blifva beroende af det anseende hvartill läroverket och dess lärare kunde lyckas upparbeta sig.

Ecklesiastikministern talade äfven här mot sitt eget förslag, i det han yttrade att undervisningen i Skara »under de sista åren varit allt annat än sådan som institutet och orten der omkring med skäl velat den skulle vara». Qualiteten förbättras aldrig med quantiteten. Lika olycklig var hans anspelning på det gamla reglementets oefferrättlighet, då

han sjelf ingen ting kunnat göra att förbättra det.

Den kungliga framställningen om nybyggnadsanslaget till veterinärinstitutet bifölls af Första kammaren med 54 röster mot 38, men afslogs i Andra kammaren med 118 mot 38, och i den samfälda voteringen föllo för den samma 71 och 43 röster, men emot den 42 och 131, eller sammanräknadt 117 för och 173 emot. Den jemförelsevis svaga majoriteten i Första kammaren är i synnerhet värd uppmärksamhet, och äfven denna skulle, så ringa den är, icke hafva blifvit erhållen, om man icke tyckt att kammaren bundit sig genom föregående årets beslut, liksom att hela riksdagen i viss mån bundit sig genom beslutet 1867. De nyligen fullbordade nya valen till Första kammaren göra det tvifvelaktigt, huru vida, om samma förslag nästa år framläggas för riksdagen, det då i Första kammaren erhåller ens någon rösts öfvervigt.

För sakens framgång fordras således att ännu större inskränkningar vidtagas, och att säkra utsigter finnas till hela veterinärfrågans definitiva afgörande. Statsutskottet 1874 erkände att det sist uppgjorda förslaget visserligen innebar en betydlig minskning i byggnadsanordningarna, men till följd af stegrade pris på materialier och arbetslöner hade kostnadsförslaget icke kunnat nedbringas till större belopp än 36,200 kr. Logiken är onekligen något svag, och utskottet kunde med skäl hafva gjort större afseende på omöjligheten af en ytterligare nedprutning. Beräknas, såsom vi hörde det ske i Andra kammaren, prisstegringen sedan 1873 på materialier och arbete till 20 procent, så skulle de byggnader som 1873 ansågos till sitt utförande fordra 634,000 rdr detta år hafva kostat 759,000, och nerprutningen derifrån till 597,770 är i sanning icke någon obetydlighet. Men på sjelfva betydelsen af denna rabatt kan man väl grunda ett skäligt tvifvel om det första förslagets befogenhet: kan i ett enda slag nedprutas en fjerdedel af det hela, så är det ingen särdeles trygghet för att icke ännu mer kan och bör nedsättas. Att de nu varande tomternas värde på ett år ansågos hafva tillväxt med 110,000 rdr, har alldeles ingen ting att göra med beskaffenheten af de uppgjorda kostnadsförslagen: de stegrade tomtvärdena bero på en tillfällighet, öfver hvilken hvarken veterinärinstitutets styrelse eller öfverintendentsembetet, eller ens k. m:t, har någon kontroll.

En ledamot af statsutskottet i Andra kammaren uppgjorde en beräkning, enligt hvilken hvarje från institutet utexaminerad elev skulle kosta staten 10,000 rdr, och han hemställde, om det icke under sådana förhållanden vore rimligare att låta våra veterinärer uppfostras utrikes. Såsom någon förra året yttrade i Första kammaren, kunde staten sända eleverna till Paris, med särskild guvernör för hvar och en af dem, och ändå hafva en rätt anständig vinst på affären. Beräkningen är enkel och, som vi tro, ovederlägglig. Fem procents ränta på 600,000 rdr nybyggnadskostnad är 30,000 rdr, och då beräknas ändå ingen ting i tomtören för en lägenhet som anses värd 300,000 rdr. Personalens aflöning går med det senast beviljade dyrtidstillägget till 28,800 och elevernas stipendier till 4,000, summa utgifter för år således 62,800 rdr. I år utexaminerades 3 elever, men förra året 6. Låtom oss vara billiga och antaga att detta är det årliga medeltalet: dividera då 6 i 62,800, så uppstår qvoten 10,466: 67, som blir statens medelkostnad för hvarje veterinärs undervisning. Vi säga icke för vår del att kostnaden bör vara den enda faktorn, eller att staten skall afstå från meddelandet af all sådan undervisning som kan annorstädes erhållas något billigare, men sådant är förhållandet för 6 elever: utexamineras endast 3 årligen, kosta de naturligtvis dubbelt. Det invändes att veterinärinstitutet dess utom årligen undervisar 18 à 20 hofslagareelever, men revisionsberättelserna visa att institutet på stallet och smedjan gör en årlig nettovinst af 5 à 6,000, och dermed torde äfven dubla antalet hofslagareelever kunna undervisas.

Denna inkomstpost är icke utan sin vikt för frågan om rätta platsen för institutet; det befaras nemligen af sakkunnige att vinsten på smedjan skulle helt och hållet upphöra, om inrättningen flyttades från sitt närvarande centrala läge och förlades på någon af hufvudstadens utkanter, och det är icke nog med förlusten af penninginkomsten, som kunde vara dräglig, men derigenom minskas äfven tillgången på öfningstillfällen för hofslagarelärlingarne, hvilket är långt viktigare. Vi hafva i det föregående sett att det vid 1867 års riksdag ifrågakända alternativet af inrättningens bibehållande i dess nu varande plats icke blifvit undersökt, och deri ligger nog ett af skälen hvarför de två gånger framställda förslagen om flyttning hade så liten framgång. Det är sant att institutets nu-

varande tomter, genom upptagandet af en strandgata längs Ladugårdslandet, vunnit betydligt i värde, men hufvudstaden utvidgar sig årligen åt det håll dit flyttningen senast varit ifrågasatt, och äfven dessa tomter vinna följaktligen i värde. I alla händelser behöfver denna sida af saken en bättre utredning än den hittills erhållit.

Om det gälde att från början inrätta vårt veterinärundervisningsväsende, så skulle väl knappast någon fråga kunna uppstå om att ett läroverk vore för vårt behof tillräckligt, och att detta borde vara beläget i hufvudstaden. Det finnes för närvarande såsom vi tro i hela landet omkring 170 examinerade veterinärläkare, och om äfven 300 behöfdes, såsom veterinärföreningen beräknat, så vore, med antagande i medeltal af en 25-årig tjänstetid, detta behof fylldt, om 12 elever hvarje år utexaminerades, hvilket med 4-årig kurs gjorde 48 à 50 elever, och för detta antal finnes både utrymme och lärarekrafter vid veterinärinstitutet i Stockholm. Det har de båda sista riksdagarne blifvit mycket ordadt om beskaffenheten af den klinik som hufvudstaden kan erbjuda, och talet om hundar och kattor har dervid fått spela en allt för betydlig rol. Då den nu varande beskaffenheten af institutets byggnader icke medgifver nötkreaturs intagande vintertiden i dess sjukstall, kan det icke med visshet sägas, huru stor denna klinik under mera gynnande omständigheter skulle vara. En af motionärerne uppgaf antalet under 1872 vid båda inrättningarna vårdade djur, med afdrag af de för olika ändamål besigtade och observerade, sålunda: I Stockholm 1,260 hästar, 215 nötkreatur, 132 får, 23 svin, 15 foglar, 866 hundar, 111 kattor och 1 elefant, summa 2,484 djur, och i Skara 1,287 hästar, 682 nötkreatur, 164 får, 242 svin, 50 foglar, 53 hundar och 26 kattor, summa 2,504 djur. Skilnaden är alltså icke betydlig, äfven om Skara visar en väsentlig öfvervigt för hornboskapen. Det är sant att i Stockholm hafva de flesta djuren af detta slag blifvit vårdade utom inrättningen, eller genom en s. k. ambulatorisk klinik, men detta har, ehuru i ringare grad, äfven varit fallet i Skara. Det är vidare sant att den senare inrättningen framför institutet i hufvudstaden har förmonen af en koladugård, der eleverna hafva tillfälle att studera djuren äfven i det friska tillståndet, och att denna omständighet icke saknar sitt värde bevisas bland

annat deraf att Landbruksakademien uttalat önskvärdheten af en ständig koladugård äfven för Stockholmsinstitutet, fastän det skulle blifva allt för kostsamt att der underhålla en sådan. Denna brist delar emellertid Stockholmsinstitutet, i fall vi ej misstaga oss, med flere utländska veterinärläroverk, och sakkunniga personer fästa åtminstone vid denna olägenhet ingen öfvervägande betydelse. Närheten till andra medicinskt vetenskapliga institutioner och samlingar talar äfven till fördel för hufvudstaden.

Men nu är icke fältet fritt, ty under ett helt femtiotal af år verkade Skara veterinärinrättning ensam, och det berodde på särskilda omständigheter, bland hvilka rent personliga förhållanden torde hafva varit mycket bestämmande, att man, i stället för att utvidga läroverket i Skara till det omfång att en fullt tillfredsställande undervisning der kunde meddelas, helt tvärt beslöt sig för att anlägga ett alldeles nytt i hufvudstaden. Att Skara-inrättningen kunde fortfara i sin verksamhet under de 35 år det var med Stockholmsinstitutet förenadt under samma föreståndare, sedan han bosatte sig i Stockholm och der vistades största delen af året, bevisar icke litet för dess lifaktighet och för riktigheten af tanken att bibehålla det, ty i annat fall måste en person så upplyst och så varmt intresserad för sin sak som Norling hafva yrkat på dess indragande, och med det stora inflytande han hade hos den då varande regenten är det intet tvifvel att han skulle hafva genomdrifvit sin åsigt. Han måste således hafva sett en bestämd fördel deri att de elever han i Stockholm slutexaminerade åtnjoto någon tids undervisning vid det andra läroverket, ty eljest skulle han säkert hafva förmått dem att från början ingå vid Stockholmsinstitutet. Emellertid upphörde på detta sätt småningom den fullständiga afgångsexamen vid veterinärinrättningen i Skara, och dess styrelse kunde med fog säga att denna »af en ren tillfällighet blef ensamt förbehållen läroverket i Stockholm».

Vi hafva hört mycket talas om olämpligheten af den för fyra år sedan vidtagna ordningen att för inträde vid veterinärinstitutet i Stockholm fordra aflagd maturitetsexamen. Personer på en så hög bildningsgrad, säges det, finna icke veterinäryrket lockande: dess praktiska utöfning, menar man, är förenad med en mängd grofarbeten, som föga öfverensstämma med nutida studenters förfinade

lefnadsvanor, och en sådan bildning är obehöflig för den praktiske djurläkaren, hos hvilken framför allt fordras anspråkslöshet och raskhet. Vi hafva nyligen sett dessa åsigter uttalas i en daglig tidning af en skriftställare som påtagligen är väl förtrolig med sitt ämne, och det fins åtskilligt som talar till deras fördel. Det hade säkert varit klokt att ännu någon tid dröja med bestämmelsen, eller åtminstone att utsätta en någorlunda rundlig tid innan den trädde i verket; men sedan beslutet en gång är fattadt, är det vanskligt att rubba det, och det lär icke kunna nekas att de fullständigare förkunskaperna betydligt underlätta och förkorta den egentliga fackundervisningen. Arbetenas beskaffenhet behöfver icke i och för sig afskräcka personer med högre bildning; läkaren och naturforskaren i allmänhet få underkasta sig många fysiskt fränstötande göromål, dissektioner, behandling af illaluktande ämnen o. s. v. Hufvudsaken är att de ekonomiska fördelar som med yrkets utöfning äro förenade stå i riktigt förhållande till dess svårigheter eller dess obehag.

Men detta är långt ifrån förhållandet. Det är hvarken beskaffenheten af veterinärinstitutets byggnader eller de höga fordringarna för inträdet som bortskrämma eleverna. De hafva samtliga kostnadsfri bostad och stipendier, som med nu varande ringa lärjungental uppgå till flere hundra riksdaler, fördelar hvilka ingen annan yrkesuppföstran erbjuder den obemedlade studenten. Men sedan ser det sämre ut. Vid 1873 års riksdag höjdes lönerna för de 28 länsveterinärerna från 500 till 1,000 rdr, med eventuel utsigt till ytterligare tillökning ända till 1,500 rdr. De skickligaste kunna må hända förtjena lika mycket genom enskild praktik, men ännu är boskapsskötseln i landet icke bragt till en sådan höjd att veterinärpraktiken annat än undantagsvis, i trakter med stora och högt utvecklade landtbruk, kan inbringa annat än en obetydlighet. Lands-tingen inrätta allt flere distriktdjurläkareplatser, 8, 10, ända till 13 i ett enda län, men de kunna icke erbjuda så höga arvoden, och allmogen, som skulle utgöra deras förnämsta klienter, är icke van att utgifva stora summor i läkarearvoden för sina husdjur. Inspektören för kavalleriet yttrade i Andra kammaren, att intet annat land än Sverige anser sig ha råd att hålla hästläkare vid hvarje sqvadron af sina hästregimenten,

och i den sista militärkomiténs förslag till ny härordning finnes också hästläkarnes antal på fredsfot beräknadt endast till 51. Lägger man dertill de 28 länsveterinärerna och lärarna i djurläkarekonst vid de båda landbruksinstituterna, så erhållas 81 platser, som kunna vara värda att eftersträfvat för en fullt utbildad veterinär, och att fylla dessa äro redan veterinärinstitutets nu varande fåtaliga elever tillräckliga.

Att småningom bereda en förändring till det bättre, deri ligger, så vidt vi förmå att se, Skara-läroverkets stora betydelse. Om dess utexaminerade lärjungar få rätt att obehindradt utöfva sitt yrke, kompetens till landstingens veterinärplatser, rättighet att under kortare tider tjänstgöra såsom vikarier för statens veterinärläkare, då behovet sådant kräver, och, om de gjort sig kände för en högre grad af praktisk duglighet, undantagsvis någon gång i nådeväg hugnas med full kompetensrätt, så tro vi att en klass af djurläkare skulle uppkomma, som äfven med mindre teoretiska insigter för det närvarande fylde det medelstora och mindre landbrukets behof, och på samma gång röjde väg för mera fulländade veterinärer. Man vill icke ha två klasser djurläkare, heter det, och en lägre grad menar man skulle vara liktydigt med ett legaliseradt quacksalveri. Vi bestrida riktigheten af denna åsigt. Menniskorna lära sig icke på en gång att förbruka en ny vara eller begagna nya yrken; i synnerhet är allmogen i detta fall konservativ. Det dröjde länge innan menige man i vårt fädernesland fick förtroende för statens läkare, och de vände sig hellre till kloka gubbar och gummor, som stodo på deras egen bildningsgrad, än till personer som voro dem allt för mycket öfverlägsna i odling, och följaktligen helt olika i lefnadsåskådning. Det är först i senare tider som allmogen börjat anlita tekniskt uppfostrade biträden vid barnförlossningar, och sedan lyckligtvis sådana nu mera finnas i nästan alla församlingar på landet, har förtroendet för dem väsentligen tilltagit, och erfarenheten af deras bistånd vid vanligare sjukdomsfall har utan all fråga ledt vår landbefolkning att mer och mer vända sig till examinerade läkare. På samma sätt skall det otvivelaktigt gå med anlitan af veterinärer; i den mån upplysning och välmåga tilltaga, samt dyrbarare husdjur spridas i landet, skall allmogen inse värdet af veten-

skapligt bildade djurläkare och finna sin räkning i att rikligare ersätta deras tjänster.

När, såsom vi hoppas, den tid en gång kommer då staten för djurmedicinen behöfver anordna distriktsläkare, liksom det inom mannaminne skett för den menskliga läkarevården, då är ett enda veterinärinstitut icke tillräckligt att fylla landets behof, och inrättningen i Skara måste då om icke förr utvidgas till ett fullständigt veterinärläroverk. Man hörde i kamrarnas talas om de stora utländska veterinärakademierna, med 2, 3, ända till 500 elever hvardera, men undervisningen i Sverige är demonstrativ, hvarigenom endast ett mindre antal, 50, högst 60, kan på en gång begagna den, och denna metod har så stora företräden, att vi oakadt det billigare priset icke böra tänka på att låta uppfostra våra veterinärer i utlandet. Att under tiden upprifva Skara-läroverket, för att efter ett eller annat decennium å nyo nödgas grundlägga det, vore i ekonomiskt afseende en misshushållning, om icke något ännu värre. Det har varit mycket taladt om, huru långt den donation hvarpå inrättningen är grundad sträcker sig, och huru vida den vore förverkad, om läroverket degraderades till en hofslagarskola. Professor Hernqvists testamente är med sina många klausuler onekligen dunkelt, och vi ämna icke försöka någon tydning deraf. Så mycket är emellertid ögonskenligt, att donationen under inga vilkor kan dragas till ett läroverk på annan ort, och skulle det ock befinnas juridiskt görligt att advocera kvar denna egendom åt stiftelsen, äfven om den nedsjönke till en blott hofslagareverkstad i förening med ett boskapslasarett, så anse vi det staten alldeles ovärdigt att tillåta begagnandet af en sådan advokatur. Stiftaren gjorde sitt ekonomiska förordnande i ändamål att för all framtid betrygga det verk som var hans lifs stora gerning, och det svenska samhället gaf honom, då det mottog hans uppoffring, ett högtidligt löfte att så skulle ske. Hundra tusen riksdaler är en stor summa nog, äfven för ett helt rike, men så betydlig är den icke efter våra nu varande förmögenhetsförhållanden att staten behöfver använda knep för att behålla dess besittning, om den icke längre tjänar för det afsedda ändamålet, och då fordrar den enklaste rättvisa att förmögenheten återställas till sin rättmätiga egare, testatorns lagliga arfvingar. Fråga kan till och med uppstå, om icke egendomen varit förverkad allt ifrån den dag då

1855 års olyckliga reglemente utfärdades i påtaglig strid mot gifvarens afsigter. Själf anspråkslös och »alltid nöjd med hvad till veterinärinrättningen blifvit nådigst anslaget», erhöi han såsom enda belöning för sin mannaålders outtröttliga arbete och skänken af nästan hela sin förmögenhet en titel och hoppet att hans verk skulle bära frukter. Vill man nu, efter mer än 60 år, svika den tillförsigt hvarmed en redlig man nedsteg i sin graf? En sådan handling vore en vanheder för den enskilde; utöfvad af ett samhälle saknar den namn.

Det är således, efter allt hvad vi kunna förstå, en samvetssak för våra statsmakter att bevara och föröka det arf som mottogs på en tid då det hade större betydelse än nu. Huru detta bäst skall kunna ske, åligger icke oss att undervisa dem om. Man har icke i våra dagar samma föreställning om vetenskapliga medel och verkningar som i början af århundradet, och det kan förefalla oss barnsligt, hvad som då tycktes helt naturligt, att med afkastningen af några skogsparker, qvarnar och ett par hundra tunnland åkerjord underhålla en vetenskaplig institution med kostnadsfri djurläkevärd för den omgifvande nejden, fullständig undervisning i alla grenar af veterinärkunskapen, naturlära och naturhistoria, anatomi, fysiologi, farmaci, och dertill en botanisk trädgård, för odling af medicinal- och foderväxter. Men när man icke kan göra allt hvad man vill, bör man åtminstone redligt göra allt hvad man kan, och detta är i förevarande fall ändå något mer än att meddela handledning i hofslageriyrket.

Den nu varande chefen för ecklesiastikdepartementet har inför kamrarnas uttalande en viss förkärlek för ett sådant ordnande af de båda veterinärläroverkens inbördes ställning, att hvardera visserligen skulle vara fullständigt, men att de borde ömsesidigt suppleras hvarandra på det sättet att hvardera hade sina särskilda hufvudämnen och behandlade det andras hufvudämnen såsom bisaker. En sådan ställning låter lika väl tänka sig som de medicinska studiernas fördelning mellan universitetens fakulteter och Karolinska institutet. Så t. ex. kunde eleverna studera hästens naturhistoria i Stockholm samt nötköskapens, fårets och svinets företrädesvis i Skara. Vi hafva hört upplysta veterinärer anse ganska önskligt, om institutets elever finge tillfälle att tillbringa sommaren i Skara.

På detta sätt komme båda läroverken att liksom under Norlings tid utgöra delar af en och samma institution, och hvardera parten finge tillfälle att på bästa sätt göra sig sina krafter till godo. Det går också an — och den föreställningen behagar oss nästan mera — att åt veterinärrättningen i Skara bereda ungefär samma ställning som pedagogierna förut intagit till det högre elementarläroverket: de kunde fritt meddela undervisning uppåt så långt de förmådde, och der det fans en eller annan öfverlägsen lärare, hvilken saken låg om hjertat, var det intet som hindrade dem att bereda sina elever för afgång till universiteten. Men detta är ett enskildt tycke, på hvilket vi icke lägga någon vikt; de som bättre förstå saken kunna utan tvifvel upptänka ännu bättre utvägar.

I första rummet tillkommer detta den nyligen tillsatta komitén, och då bland dess ledamöter finnas män från båda sidorna, lär det icke blifva någon brist på idéer. Man skulle kunna befara någon förkärlek för Stockholmsinstitutet och hippologien, efter som till dess ordförande blifvit utsedd inspektören för kavalleriet, som äfven är förste mannen i direktionen för veterinärrättningen. Men de som stå på hans sida förbise säkert icke, att Skaraläroverket har vänner inom riksdagen, med

hvilka man måste räkna, och att om något skall uträttas för det hela, kan det icke ske i öppen strid med önskningarna hos de vestralänens representanter. Det är ett grannliga arbete som blifvit komiterade anförtrödt, och det kräfver mycken urskilning, ty denna komité är en fredskongress; den måste bilägga den gamla och fula tvisten, hvilken statsmakterna icke kunna låta längre fortfara. Lyckligtvis är allt det faktiska så väl utredt, att komitén endast har att samla och pröfva uppgifter, och det egentliga grofarbetet är således redan undangjordt. På sin höjd kunna några undersökningar fordras, för att utröna de verkliga kostnaderna för den nu varande veterinärrättningslokalens iståndsättande, och dessa torde då visa sig måttliga nog. Under sådana omständigheter kan det icke fordras många sammankomster för att få saken klar, och komitén bör hinna att blifva färdig med sitt betänkande i tillräckligt god tid för att k. m:t må derpå grunda sin framställning till riksdagen. Vi kunna nemligen icke tänka oss möjligheten af ett längre uppskof: det är hög tid att frågan blir afgjord, så att landet icke löper fara att stå utan djurläkare; kommer under sådana omständigheter en kreaturspest, blir ansvaret allt för tungt för dem som hafva att bära det.

Bidrag till tobakens historia.

Antingen man nu må kalla tobaken för en öfverflödsvara, till och med en förderflig, eller en oundgänglig förnödenhet, har den intagit en betydande plats bland föremålen för det stora varubytet, så betydande att den, om vi icke misstaga oss, innehar fjerde rummet bland de produkter som sysselsätta världshandeln, och den förtjänar äfven i flere andra afseenden vår synnerliga uppmärksamhet. Det är knappast möjligt att tobaken inom mindre än tre århundraden skulle hafva blifvit föremål för en så ofantlig förbrukning bland alla jordens folk, om denna konsumtion endast vore ett öfverflöd, eller fast mer ett okynne. Någon anledning måste den hafva, och den torde vara att söka i behovet af dels stimulerande dels nervstillande medel, som inträdt under folkmängdens ständiga tillväxt och den dermed försvårade kampen för tillvaron. Under den ytterliga spänning af både kroppens och själens krafter som men-

niskorna i våra dagar få underkasta sig, synas de instinktmässigt hafva tagit sin tillflykt till de medel mot utmattning hvilka naturen för detta ändamål tyckes hafva hållit i beredskap. Sådana medel att för en tid motstå öfveranstängningar och hålla krafterna uppe äro té, kaffe, vin, sprit- och maltdrycker, samt under vissa omständigheter till och med arsenik. Alla goda gåfvor kunna missbrukas, och den omätliga njutningen af dessa har framkallat en häftig reaktion. Vi tala här icke om de absoluta nykterhetssträfvandena, men äfven bruket af kaffe och té har af vissa ifrare blifvit utdömdt med en ensidighet som bevisar att de alldeles förbisett dessa ämnens medicinska och hygieniska användning, för att endast fästa sig vid vissa i dem innehållna växtbaser, hvilka ensamt för sig kunna verka förstörande. Detta är också förhållandet med tobaken; hvar och en vet att den innehåller ett starkt gift, liksom

belladonna, spikkklubben, bolmörten och andra till solanéernas familj hörande växter. Tobakens narkotiska egenskaper, hvilka förskaffat den ett rum bland de mänskliga njutningsmedlen, beror ju på tillvaron af nikotin, och det är bekant att nikotinen är ett lika starkt gift som blåsyran, hvilken den stundom öfverträffar i sina verkningar, så att en fjerdedels droppe deraf är tillräcklig att på stället döda en kanin, en half till två droppar att döda en hund, och till och med i stark förtunning med vatten verkar den en brännande eller stickande smärta på alla mera ömtåliga delar af människokroppen. Den öfvergår hastigt i blodmassan och dödar omedelbart, så snart äfven en ringa del deraf blifvit direkt införd i blodkärssystemet. De första försöken att röka tobak äro nästan alltid förenade med obehag, och det omätliga bruket deraf, i synnerhet när tobaken är mycket stark, förorsakar oftast svindel, tryckning på bröstet, matthet, qväljningar, uppkastning och andra symptom af verklig förgiftning.

Och likväl har ett måttligt begagnande af tobak sin erkända nytta. Vi tala icke om dess medicinska bruk, som aldrig varit rätt stort, och som nu mera nästan helt och hållet upphört; mindre doser verka icke på personer som äro vana att bruka tobak, och större äro icke rådliga i anseende till de giftämnen växten innehåller. På sin höjd användas nu mera infusioner deraf vid inklämda bräck eller behandling af skendöde. Deremot föreskrifves stundom bruket af snus vid snufvor och vissa ögonåkommor. Men såsom lugnande och smärtstillande spelar tobaksrökningen en stor rol, och under det sista stora kriget hörde cigarrer till de förnödenheter som frikostigt utdelades på fältlasaretten, utan att läkarne deremot gjorde någon invändning. Det har blifvit sagdt att tobaksrökning verkar nedstämmande på nervsystemet, och derigenom medelbart på själskrafterna; det är emellertid af erfarenhet bekräftadt att mer än en af de män som genom snille och själsgåfvor gjort sig ett namn i historien under hela sitt lif begagnat tobak utan skada för sitt kroppsliga eller andliga välbefinnande. Sådan var händelsen med Goethe, Schiller, Alexander v. Humboldt m. fl. och skall äfven vara fallet med Bismarck. Ingen kan påstå att dessa män blifvit snillrikare eller skarpsinnigare derföre att de voro tobaksrökare, men icke heller kan någon säga att de i annat fall

skulle hafva varit ännu mera snillrike eller skarpsinnige. Sannolikt kände de under sina långvariga och ansträngande tanke-sysselsättningar behof af ett narkotiska medel, och tillgrepo det som de för sig funno beqvämast eller angenämast.

All slags omåttlighet är förstörande, och missbruket af tobak gör i detta afseendet intet undantag. Starka tobaksrökare sägas blifva slappa, indolenta och flegmatiska, och omåttligt cigarrökande har mer än en gång förorsakat döden. Äfven ett för ymnigt bruk af snus är skadligt; det förslappar luktsinnet, drifver blodet till hufvudet och hjernan samt förorsakar hufvudvärk, svindel, brist på matlust och fallenhet för slag. Så vidt vanlig försigtighet användes, synes arbetet i tobaksfabrikerna icke medföra några särdeles skadliga verkningar; arbetarne äro icke underkastade några ovanliga sjukdomar och uppnå i allmänhet samma lefnadsålder som andra människor.

När Columbus på sin första resa fann att infödingarne på de öar der han landade voro i besittning af guldprydnader, förmodade han att han var i närheten af ett guldländ och skickade för att upptäcka det några af sina sjömän till det inre af Cuba, der de funno en stad af samma namn. När de kort derpå återvände, medförde de väl icke det efterlängttade guldet, men deremot den sällsamma underrättelsen att de sett människor med glödande eldkol i munnen, hvilkas rök de utbläste med synbart välbehag. Spaniorer och portugiser följde snart vildarnes exempel, endast med den förbättringen att de invecklade de torkade tobaksbladen i papper i stället för maisblad, och dessa ursprungliga cigarretter kallades *Tabacos*, med ett namn som ursprungligen synes hafva tillhört det rör eller pipa hvarigenom inneväanerne på Haiti indrogo tobaksröken, men som i intet fall har något att göra med ön Tabago eller provinsen Tabasco i mellersta Amerika. Öfver allt på Nordamerikas norra fastland, äfven i Yucatan och Mexico, var tobaksrökandet allmänt vid européernas ankomst, men icke i Sydamerika, der seden nu mera är allmän till och med ibland infödingarne.

Det lider intet tvifvel att tobaksrökandet från början var en religiös handling; växten ansågs helig, och dess förbränning var ett offer åt solen eller »den store anden». Indianernas prester synas hafva begagnat sig deraf för att sätta sig i ett slags inspire-

raätt tillstånd och derunder komma i närmare beröring med gudomen, hvarigenom de fingo förmåga att afkunna orakelspråk, liksom den pytiske Apollos tempeltjenare. Om folket skulle fatta beslut i någon vigtig angelägenhet, såsom i fråga om krig eller fred, lade presterna torra tobaksblad på elden och insögo röken genom ett rör. De föllo då i ett slags konvulsioner, förlorade snart medvetandet och blefvo liggande sanslöse, hvarunder de troddes mottaga gudomliga uppenbarelser; vid uppvaknandet uttalade de hvad som blifvit dem på ett öfvernaturligt sätt ingifvet, och deras utslag voro icke mindre tve tydiga än de grekiska eller romerska orakelspråken.

Men vi lemna tobaksplantans religiösa betydelse och återgå till dess historia. År 1508 infördes negrer såsom slafvar på Hispaniola och Cuba. De odlade för egen räkning växten på sina herrars jord, rökte när de voro lediga från arbetet sina ofta fotlånga cigarrer, och fingo så en oemotståndlig smak för tobaksrökande. Fyra år senare upptäcktes Florida, och äfven här befans tobaksrökningen inhensk hos indianerne.

Kejsar Montezuma i Mexico rökte alltid närmast efter måltiden. Flickor af stor skönhet räckte honom i ett silverbäcken vatten till att skölja munnen och händerna, och sedan präktiga förgyllda rökrör, i hvilka de sammanrullade torra tobaksbladen voro instuckna. Med ena handen höll han denna slags pipa, och med den andra tillslöt han näsborrarna, för att lättare kunna svälja röken, hvilken andra deremot indrogo genom näsan. Under denna siesta roades kejsaren med föreställningar af skickliga konstmakare, samt med sång och lustigheter af sin omgifning. Redan lång tid före Mexico's upptäckt kände aztekerne bruket af tobak i form af snus, under det att inneväanarne i mellersta Amerika använde den såsom rökmedel. Det är troligt att dessa stammar invandrat från någon del af Nordamerika, der tobaksrökandet var brukligt. Der hafva vi att söka tobakens ursprung. Sannolikt blefvo indianerna på sina vandringar och ströftåg tidigt bekanta med dess antiseptiska egenskaper, och möjligen begagnade de den skarpa röken af de antända bladen, för att bortjaga de besvärliga svärmar af mosquitos som i de vattenrika delarne af Amerika utgöra en verklig landsplåga. Det angenäma doftet och dess upplifvande verkningar förmådde dem

må hända senare att sjelfva taga de torra bladen i munnen, antända dem och inandas ångorna. Troligen dröjde det icke heller länge, innan dessa stammar, som ofta funno sig i saknad af lifsmedel, gjorde den erfarenheten att tobaken, antingen tuggad eller rökt, döfvar känslan af hunger och för en stund uppehåller kroppskrafterna, liksom ännu i dag jägare, fiskare och andra som vistas mycket i fria luften göra alldeles samma erfarenhet. Indianerne planterade denna växt i närheten af sina tält, wigwams eller kojor, och uppfunno verktyg för att bekvämligare och angenämare insuga röken.

En sådan inrättning var fredspipan; den brukas ännu i dag och har dels en religiös, dels en borgerlig, vi skulle vilja säga en diplomatisk betydelse. Vi hafva nyss sett att tobaksplantan ansågs såsom helig, i det den var en skänk af solen eller den i henne inneboende store anden Manito. De första dragen ur fredspipan utblåsas derföre alltid mot solen, såsom den store andens och lifvets herres boning. I rådsförsamlingarna, samt vid avslutandet af freds-, gräns eller handelsfördrag, börja alltid förhandlingarna med rökande ur fredspipan; det är på samma gång ett åkallande af gudomligheten såsom bistånd och vitne, och en försäkran om god tro och redliga afsigter mellan kontrahenterne. Den religiösa betydelsen har nu mera utan tvifvel trädt i bakgrunden; då en nordamerikansk general eller annat ombud från förbundsregeringen underhandlar med indianstammar om utbyte af land, drager han några djupa drag ur fredspipan lika väl som stamhöfdingen, men ingen föreställer sig att han dervid anropar solguden om visa ingifvelser. Ceremonien torde derföre böra närmast betraktas såsom ett slags politisk etikett, ungefär som när europeiska diplomater, efter att hafva öfverlistat hvarandra vid ett fredsslut, som säges gälla för everdliga tider, och hvilket hvardera parten inom sig är besluten att vid första lägliga tillfälle bryta, inleda traktaten med den heliga treenighetens namn.

Så djupt var tobaken införlifvad med de nordamerikanska urinneväanarnes seder då spaniorerna eröfrade landet. Dessa fattade sjelfva stort behag dertill och spredde tobakens bruk till Spanien, Portugal och alla af dem eröfrade länder.

Genom Hernandez af Toledo, hvilken af Philip II år 1560 skickades till Mexico och

skref en naturalhistoria öfver detta kejsarrike, kom efter all sannolikhet det första tobaksfröt till Spanien; dock odlades växten till en början endast såsom en prydnad i trädgårdarne, eller såsom en medicin, sedan Nicolo Menardez några år derefter hade deri upptäckt läkekrafter. Samtidigt bragtes tobaksplantan af en köpman från Florida till Lissabon, der den odlades i konungens trädgård; derifrån kom den till Frankrike.

Kring medlet af 1500-talet var Jean Nicot franskt sändebud vid dom Sebastians hof; han hade i sin trädgård uppdragit en tobaksplanta och förökat den genom aflägg. Denne diplomat spelar en stor rol i tobakens historia; han tycks hafva förstätt sig på medicin och skall hafva med den amerikanska plantan utfört hvarjehanda underkurer, såsom då han genom påläggande af tobaksblad botade en slägting till sin page för kräfta i näsan och läkte en afskuren pulsåder på sin kock. Till hans ära uppkallades också den främmande växten med namnet *Nicotiana*, liksom han i vår tid gifvit namn åt alkaloiderna nikotin och nikotianin. Han skickade plantor till sin monark konung Frans II och till drottning Katarina af Medicis; innan den botaniska vetenskapen upptog i Nicot's nämn, hvilket skedde första gången i Dalechamp's Historia Plantarum, gick tobaken under namn af konungs- eller ministerört, *herbe d'ambassade*, *herbe de la reine*, äfven priorsört, *herbe du grand-prieur*, emedan storpriorn af Frankrike, som fått några plantor af Nicot, medtagit dem till sitt hemland och der utbredd deras odling. Denne man är icke den enda andlige som fått sitt namn förbundet med tobaken; efter den påfliga nuntien i Portugal Prosper de St Croix kallades den äfven stundom *herbe de St Croix*, och under 17:de århundradet hörde det till goda tonen bland abbéerna vid Versaillehofvet att begagna snus, liksom pipan blifvit ett slags husgud hos det protestantiska presterskapet.

Mot slutet af 1500-talet kom tobaken till Italien, väl hufvudsakligen öfver Frankrike, men de stora handelsrepublikerna Genua och Venedig hafva sannolikt fått den från Spanien och Portugal. I början af 1600-talet införde spanska prester i Rom vanan att snusa, mot hvilken Urban VIII år 1624 utfärdade en formlig bannbulla, som mot slutet af århundradet upplifvades af Innocentius XII; den synes således under mellantiden

hafva fallit i förgätenhet. Den sistnämde påfven utfärdade emellertid 1690 ett ovilkorligt förbud att snusa i St Peterskyrkan, och två år derefter sägas fem munkar i San Jago hafva blifvit lefvande inmurade, derföre att de under midnattsmessan rökte cigarrer i koret. År 1740 upphäfde påfven Benedikt XIV sina företrädares förbud, emedan han själf var en väldig snusare, och från den tiden blef bruket allmänt i Italien både bland prester och lekmän.

Till England infördes tobaken af sir Walter Raleigh och Francis Drake redan långt före slutet af 1500-talet. Den förre hade upptäckt Virginien 1584, och han fattade ett passionerat tycke för tobaksrökning; till och med samma dag då hans hufvud föll för en af de orättfärdigaste blodsdomar som någonsin blifvit afgifna rökte den gamle sjöhelten lugnt sin pipa i Towern innan han besteg schavotten. Amiral Drake, som 1585 hade från Peru infört potatisen till Europa, återhemtade följande året till England nybyggarna i Virginien, hvilka genom sin grymhet hade retat indianerna till hämd. Då de den 27 juli 1586 landstego i Plymouth, väckte de åskådarnes förvåning genom att röka tobak ur pipor.

Emellertid lockade det underliga bruket snart till efterföljd: sjöfolk, hofmän och officerare funno ett utomordentligt välbehag i den nya seden, och tobaksrökandet gjorde i London mycket hastiga framsteg. Rökarne samlade sig i vin- och ölhusen, men snart uppstodo särskilda rökställen, af hvilka de s. k. *cigar döfans* ännu äro kvarlevor. Tobaken, som i början var mycket sällsynt och dyr, blef inom kort tid en vigtig handelsartikel, som hemtades från Cuba, Trinidad och andra spanska besittningar i Vestindien. Det var likväl icke utan motsägelser som den nya konsumtionsartikeln skaffade sig inträde; man betraktade honom icke blott såsom onyttig utan förklarade honom till och med för skadlig och syndig. Den bigotta Jakob I befalde presterskapet att i kyrkorna predika mot bruket af tobak, skref själf en afhandling mot tobaksrökande, utfärdade en förordning som inskränkte hvarje plantörs odlingsrätt till 100 skålpund, och förbjöd slutligen helt och hållet bruket af tobak vid ett högt vite. Flere af sina ädlingar förvisade han från sitt hof endast derföre att de i hans närvaro vågat taga en pris snus, samma vanvördnad för majestätet

som 200 år senare föranledde Gustaf IV Adolf att vid en biskopsutnämning förbigå den som innehade första förslagsrummet och var mest meriterad af de sökande. Under Jakobs efterträdare Carl I gäfvos emellertid mot en hög afgift licenser för tobakshandeln, och under Cromwell blef den fullständigt fri.

Det stora tyska folket, hvilket nu intager främsta platsen såsom tobaksförbrukare, blef först sent och på omvägar delaktigt af denna civilisationens välgerning. Till Tyskland synes den nya varan hafva kommit på två vägar, dels från de italienska republikerna öfver Ungern och Siebenbürgen, dels från England öfver Holland, dit bruket af tobak infördes af engelska sjömän och studenter, hvilka senare vid denna tid i stort antal besökte universitetet i Leyden. Tobaksrökandet befans vara ett godt skyddsmedel mot de osunda dunster som uppstego ur kanalerna och den vattendränkta jorden samt blef derföre tidigt allmänt i Holland, hvars köpmän införde tobaken direkt från Venedig, Guiana, Vestindien och Virginien.

Med trettioåriga kriget infördes seden till Tyskland af de engelska och holländska soldater som skickades till hjälp åt konung Fredrik af Böhmen, sjelf en passionerad tobaksrökare. I Tyskland synas äfven våra landsmän hafva gjort första bekantskapen med den nya kulturväxten; redan 1640 säges den hafva varit så allmän i Sverige att äfven arbetsfolk och allmoge ansågo den såsom en outhärlig förnödenhet, fastän man först nära hundra år senare föll på den tanken att odla honom inom landet. Från Tyskland utbredde han sig till Schweiz, och samtidigt fördes han af engelska sjöfarande till Turkiet och Ryssland. På båda ställena gjorde regeringarna allt hvad de kunde för att stänga honom ute. I Ryssland förbjöds dess bruk till och med vid dödsstraff, väl hufvudsakligen af fruktan för eldsvådor, och ännu länge medförde tobaksrökande näsans förlust. Folket hade derigenom fått en verklig fasa för tobaken, och ett uppror, som utbrast mot Peter den Store, framkallades närmast af det rykte man satt i omlopp, att czaren bland andra nyheter äfven ville införa tobaksrökandet. I Konstantinopel var tobaken redan bekant 1605; på mindre än 10 år hade dess bruk spridit sig i landet, och den blef snart ansedd såsom en af de viktigaste lefnadsförnödenheter så väl i det europeiska Turkiet som i de asiatiska länderna under osmaniska styrelsen.

Det hjälpte icke att Amurat på allt sätt sökte förlöjliga tobaksrökandet, och till och med lät sticka ett pipskaft genom näsan på en af haremsväktarne, som tillät sig att röka tobak i det inre af seraljen och under denna angenäma sysselsättning råkat att insomna. Tobaksrökandet har sedan dess blifvit så införlifvadt med de levantinska folkens vanor att Turkiet blifvit en af de förnämsta produktionsorterna för denna växt, och öfver allt i de turkiska kaféerna finnas stora fat, innehållande antänd tobak och försedda med öppningar på sidorna, i hvilka gästerna insticka sina egna piprör eller slangar. En österländsk uppfinning är äfven den så kallade *narghilé* eller vattenpipan, från hvilken den heta röken innan den kommer i munstycket ledes genom ett kärl med vatten, samt derigenom renas och afkyles. Det är i synnerhet hos perser och hinduer som denna förfinade rökmetod begagnas.

Liksom i östra Europa blefvo äfven på några ställen i det vestra tobaksrökarna och de värdshusvärdar som för dem öppnade sina lägenheter utsatte för förföljelser och dömdo till stränga straff. Detta var särskildt händelser i Schweiz; i kantonen Bern ansågs tobaksrökning såsom en förbrytelse, och en särskild domstol, *chambre du tabac*, nedsattes för att beifra sådana förbrytelser. Från predikstolarne dundrades mot den nya lasten såsom en synd, och Scriver, författaren till den bekanta Sjalaskatten, yttrade i en straffpredikan, att tobaken var ett rökverk som man upptände åt djefvulen, och att man inredde halsen till en eldstad för att kunna mera supa. Ännu långt in på 1700-talet gjorde sig samma åskådningssätt gällande hos flere tyska teologer, och en professor i Tübingen slutade en graderad uppräknings af dödsynderna med tobaksrökningen, såsom den värsta af dem alla samman.

Å andra sidan saknades icke gynnare, i synnerhet inom de förnämsta samhällsklasserna. Så inrättade konung Fredrik Wilhelm I af Preussen vid sitt hof ett slags klubb, som under namnet Tobakskollegium fått en viss märkvärdighet i Preussens historia, emedan konungen i detta sällskap öfvertalades till många handlingar hvilka han eljest hade motsatt sig, och de främmande sändebuden vid hans hof inberättade punktligt till sina regeringar allt hvad som sades och föreföll vid dess sammankomster. Under de stuartska konungarne i England in-

fördes bruket af tobak vid sjelfva hofvet, förnåma damer rökte, och tobaksskatten blef en af de förnåmsta statsinkomsterna. Mot presternas predikningar uppträdde skriftställare till försvar för tobaken; en af dem var den för sin tid berömda läkaren och naturforskaren Conrad Gesner. En latinsk poet vid namn Charius diktade en *hymnus tabaci*, och de polska jesuiterna skrefvo mot konung Jakob I:s ofvan omnämnda afhandling mot tobaken, som förde titeln *Misocapnos* (rökfiende), ett polemiskt arbete, som de kallade *Anti-Misocapnos*.

Till dessa tobakens triumfer i den förnåma världen kan läggas, att damerna vid XIV:s hof läto göra sig snuspastiljer, som de instoppade i näsan, och m:me Pompadour uppfann ett slags tobakssprit, som efter henne fick namnet *essence du tabac de Pompadour*; den sades uppfriska minnet och hade en stor afsättning.

Ordningen var nu kommen till de öfriga verldsdelarne, och genom europeiska sjöfarande bragtes tobaken i början af 1600-talet till norra Afrikas kuster: guld och negerslafvar tjänade till bytesmedel. Under Abbas den Stores fälttåg mot turkarne blefvo perserne bekanta med tobak; från Persien och Mindre Asien kom den till Armenien, Kaukasus och det inre af Asien ända till Afghanistan. Från Ostindien, dit den i början af 1600-talet sjövägen fördes af européer, trängde dess bruk ända till Tibet, och samtidigt fördes den af holländarne till Java och de öfriga malaiska öarne. Läger man dertill att dess bruk nu mera är allmänt infördt i Kina, Japan och Australien, så kan man väl säga att tobaken inom tre århundraden eröfrat världen.

Vi nämde Kina; det ser ut som innevärnarne i det himmelska riket skulle föregå oss européer i allt möjligt, både godt och ondt, i uppfinningar såsom i odygder, ty äfven i fråga om tobaksrökandet göra de anspråk på prioritet. På urgamla kinesiska målningar finnas nemligen tobaksrökare afbildade, och detta bör så mycket mindre förvåna oss, som de långt före bekantskapen med den amerikanska tobaken för samma ändamål använde bladen af en buskartad inhemsk växt, *Nicotiana chinensis* och *fruticosa*. Denna och andra växter, hvilka dock icke hafva något gemensamt med den amerikanska tobaksplantan, brukades äfven i andra delar af södra Asien till rökning långt före bekantskapen med den amerikanska to-

baken, hvilken efter-hand utträngt nästan alla de öfriga. Huru hastigt smaken för det nar-kotiska njutningsmedlet utbredde sig i Afrika, kan dömmas deraf att kustlandet omkring Sierra Leone redan 1610 förbrukade 60,000 skälp., och negrerna i Congo hade till den grad vant sig vid tobaksrökning, att de ansågo såsom det hårdaste straff då man nekade dem tillåtelsen att röka.

Den första rangen i världshandeln intager bomullen, dernäst kaffe och socker, och så kommer tobaken. Märkvärdigt att en ren lyxvara, hvars umbärande ända till medeltidens slut icke visade några olägenheter, kan hafva gjort sig till en så betydande bytesartikel, att stora rikens statsfinanser snart sagdt äro bygda på den beskattning som man funnit möjligt att i en eller annan form uttaga för den samma. Vi sakna en noggrann och fullständig tobaksstatistik, och vi måste derföre nöja oss att från flere håll sammanplocka några siffror, hvilka dock torde vara tillräckliga att visa hvarom det är fråga.

Främst i produktion, liksom i förbrukning, stå naturligtvis Förenta staterna. År 1850 producerades här omkring 100 millioner kilogram, och den inhemska förbrukningen uppgick till något öfver 40 millioner; denna siffra var emellertid högre ett årtionde förut. Värdet af utförseln kan icke med säkerhet uppgifvas; i slutet af 40-talet skattades den till 9 millioner dollars, och om den årliga exporten anslås till 60 mill. kilog., torde det icke vara öfverdrifvet att värdera den till 15 millioner dollars. Den nordamerikanska förbundsregeringen har såsom bekant sina finanser grundade på indirekta afgifter: af 374 mill. dollar, till hvilka inkomststaten uppgick för finansåret 1872, utgjorde tullen 216, accisen på sprit- och maltdrycker 58, och tobaksskatten 33,73 millioner. Till ett så betydligt belopp hade denna afgift på tio år höjt sig, från år 1864, då den först infördes. Vi sakna ty värr uppgifter på kostnaderna af den invecklade förvaltnings- och kontrollapparaten som är nödig för denna beskattnings genomförande, men vi hafva sett några af svårigheterna vid dess tillämpning, då det för några år sedan i riksdagen väcktes fråga om att äfven hos oss lägga konsumtionsskatt på tobaken, och bevillningsutskottets ledamöter sysselsatte sig med att profröka stämpelförsedda cigarrer. Från Brasilien utföras årligen omkring 20,000 balar tobak, från Batavia, Manilla och Cuba till

sammans kanske närmare 1 million kilogram. Af de världsberömda Havannacigarrerna lemnar Cuba för närvarande 1,825 millioner årligen; de äro tillverkade af en planta som endast växer på ett litet område nära staden, vid namn Vuelta de Abajo, och de förbrukas af cubanerne sjelfva, så att så godt som ingen ting deraf kommer i marknaden, utan de så kallade äkta importerade Havannacigarrerna i bästa fall härröra från Domingo, Portorico och de andra delarne af Cuba, men till största delen äro tyska fabrikat, försedda med spanska etiketter.

I Europa är det förnämligast Donauländerna, södra Ryssland och Tyskland som blifvit medelpunkter för tobaksodlingen. Särdeles utvidgas i Tyskland detta åkerbruk år från år, och det anses för närvarande upptaga omkring 60,000 tunnland, med en skörd för 1872—73 af något öfver 900,000 tullcentner. Denna ansevärd inhemsk produktion fyller dock icke på långt när halfva behövet, ty samma år infördes till tullföreningen mer än halfannan million centner, och utförseln från Tyskland är en ren obetydlighet. Produktionen har sedan år 1862 ungefär fördublat sig, från 1,2 zollpfund à 0,5 kilogram till 2,2 pfund på hvarje person af hela befolkningen, men förbrukningen har under samma tid stigit till mer än dubbelt, nämligen från 2,4 pf. till 5,4. De statsinkomster som härledas af tobaken äro en obetydlighet, ty tullen är låg, och det finnes ingen konsumtionsskatt, men det betalas en viss skatt för den jord som är upplåten till tobaksodling, nämligen 6 silbergroschen för hvarje kvadratmeter. Denna skatt inbragte för finansåret 1873—74 netto 612,281 thaler.

I England blef tobaksodlingen i landet förbjuden till förmon för kolonierna, på samma gång som handeln frigafs, och Storbritannien fyller ännu i dag sitt årligen växande behof genom införsel. Konsumtionen i alla tre rikena uppgick 1840 till 12½ mill. kilo., och för närvarande till något öfver 20 millioner, tullinkomsterna för finansåret 1872—73 till 7,047,000 pund st. I Frankrike, Österrike, Italien, Spanien och Portugal är tobakshandlingen statsmonopol, och det först nämnda landet gör sig derpå betydliga inkomster. Före revolutionen förpaktades detta privilegium liksom alla de öfriga; 1791 upphäfdes det af nationalförsamlingen, införseln af fabricerad tobak förbjöds, och importen af oförarbetade blad belades med tull, men odlingen

af växten sjelf frigafs. Napoleon I införde likväl mot slutet af sin regering åter monopol, och tobaksfabrikationen är sedan dess en statsangelägenhet, som besörjes genom regeringens fabriker, *entrepôts* och försäljningsställen. År 1864 sysselsatte denna officiella handtering nära 100,000 personer. Inkomsterna hafva stigit från 25 mill. frs, som de utgjorde 1811, till 287,27 millioner, hvar till de äro uppförda i budgeten för 1873.

I Österrikes budget för 1873 ingick tobaksmonopolet med 58 millioner gulden för de länder som representeras i riksrådet, och med 24,2 millioner, allt brutto, för Ungern. I Belgien och Holland beräknas den årliga produktionen till mellan 3 och 4 millioner kilog., och i Ryssland till 3 millioner pud à 40 skålp. Slutligen kan nämnas, att enligt kommerskollegiets berättelser tillverkades 1872 i Sverige vid 98 fabriker tobak, cigarrer och snus för ett värde af 7,668,211 rdr, och samma år infördes af alla slags utländsk tobak, blad, stjelk, cigarrer och spunnen tobak 6,250,760 skålp. Hela den inhemska skörden lär uppgå till 1,6 à 1,800,000 skålp., hvaraf omkring hälften kommer på Stockholm. I afseende på konsumtionen af denna vara hålla svenskarne såsom det synes en medelväg mellan tyskar och engelsmän.

Hvad det är som egentligen utgör tobaksrökandets behag, derom har fysiologien ännu icke kommit på det klara. Genom den långsamma förbränning som föregår i följd af luftdraget, undergår tobaken en torr destillation, hvars produkter tillika med produkterna af den verkliga förbränningen ingå i den rökandes mun. Dessa produkter äro ammoniak, parafin, ättiksyra och smörsyra, samt de vanliga gaserna kolsyra, koloxid och kolväte. Ehuru, såsom vi ofvan sett, nikotinen är den viktigaste beståndsdelen i tobaksväxten, har man dock alla skäl att antaga, att det icke är detta gift som är grunden till välbehaget, så mycket mer som de gröfsta och sämsta tobaksslagen innehålla den största mängden nikotin. Af 100 delar torra rensade tobaksblad befunnos sådana som voro odlade i det franska departementet Lot innehålla 7,96 procent nikotin, i Pas de Calais 4,94, i Virginien 6,87 procent, i Kentucky 6,9 i Maryland 2,29, men de finaste bladen från Havanna mindre än 2 procent. Ju mindre nikotin således, dess bättre tobak, liksom det alkoholrikaste vinet ingalunda är det bästa. Jemte nikotinen förekommer i vissa

tobakssorter en flyktig etherolja, som fått namnet nikotiatin eller tobakskamfer; må hända är det af denna bas som tobaken hemtar sin *bouquet*, hvarigenom det ena slaget får företräde framför det andra.

Den bekanta kemikern Malapert, som mycket sysselsatt sig med analyser af tobak, har särskildt genom en serie af försök bemödat sig att utröna huru mycket nikotin vid rökningen kommer i den rökandes mun, och han har funnit att rökandet är mindre skadligt i den mån tobaken är torr, emedan giftet lättare förflyktigas vid en hastig förbränning. Dess närvaro gifver sig till känna genom en frän och bitter smak, som vanligen finnes i bottensatsen af en pipa eller sista stumpen af en cigarr. Man bör derföre undvika att röka fuktig tobak, och detta är skälet hvarföre torra, aflagrade cigarrer föredragas framför färska; i Vestindien är smaken motsatt, och innevånare i Havanna röka helst sådana cigarrer som äro tillverkade samma dag, men detta beror förmodligen på den låga nikotinhalten i denna tobak. Under tillträde af saliven och vattenhalten i andedrägten utveckla tobaksbladen sina värsta egenskaper, och redan den osnygghet som i detta tillstånd åtföljer dem innehåller en varning, som icke utan fara låter sig förbises.

Såsom kännetecken på en god tobak anföras följande. Han bör vara likformig i färgen, antingen höggul eller brun, men icke röd, svart eller svafvelgul, ty då är han förfalskad genom skadliga färgmedel. Vidare får han icke spraka eller kasta gnistor vid förbränningen, ty då innehåller han för mycket salpeter eller andra salter; i synnerhet skadlig är tillsatsen af salmiak. Röken får icke kännas skarp på tungan eller qvarlemna någon bitter smak; askan bör vara fin, hvit och lätt, och röken blåhvit, men icke krit-hvit eller svart, och framför allt icke reta ögonen till tårar. De mörka cigarrslagen innehålla mera nikotin än de ljusa. Såsom ett bevis på godhet anses vidare de gula eller hvita fläckar som stundom förekomma på ytterbladen, men ofta äro dessa fläckar med konst påsatta, för att gifva en sämre vara skenet af en bättre.

Vi hafva sett att tobaken är en af de viktigaste artiklarne i världshandeln: är den en nödvändighetsvara eller icke? Vi ämna icke

söka besvara denna qvistiga fråga, och framför allt skola vi noga akta oss för att uppmåna någon till bruket af tobak som hittills icke haft behof deraf. Men lika litet läser det löna mödan att göra propaganda emot detta bruk, som växt till en verklig makt öfver den nu lefvande generationen. Kanske skall det en gång lyckas fysiologerne att förklara denna smak: må hända har den sin grund icke blott i den kroppsliga och andliga öfverretningen, utan i något sjukligt anlag, med hvars utrotande den möjligen försvinner. Att tobaksrök verkar uppfriskande i förderfvad luft, är en allmän erfarenhet, liksom att vissa människor befinna sig illa af att umbära cigarren eller snusdosan. En relativ nytta kan således svärligen fränkännas dessa bruk, äfven om tobaksväxten i sig sjelf icke kan anses innehålla något som för människokroppen är en positiv välgerning. Ser man saken från dess ekonomiska sida, så finner man att tobaksplantan fordrar den bästa och rikaste jord, hvilken använd till andra skördar skulle gifva en ypperlig afkastning, och kanske producera födoämnen tillräckliga att på naturligt sätt mätta den hunger hvilken de nu växande tobaksskördarne endast kunna bedraga eller för en stund döfva. I allmänhet torde kunna sägas att tobaken mindre medför något positift godt än den neutraliserar eller undantränger något ondt; så absorberar icke tobaksröken giftiga ångor, men den liksom maskerar dem och gör det möjligt att för en tid dväljas i en luft som man eljest icke skulle kunna andas. Ett bevis för denna negativa verksamhet är den fräna och vidriga lukt som tobaken sjelf efterlemnar i rum och kläder; det goda han utträtt är ögonblickligt, men han lemnar obehagliga minnen, hvilka böra så fort som möjligt fördrivas. För att verka något godt, eller åtminstone så litet ondt som möjligt, måste den vara af bästa beskaffenhet, och om såsom vi tro det vore fäfangt att göra propaganda för tobakens utrotande, vore det säkert både i ekonomiskt och hygieniskt afseende en välgerning för menskligheten, om smaken hos den stora massan af förbrukare förfinades derhän att endast de bästa och oförfalskade slagen funne afsättning, eller med andra ord, om den bättre kvaliteten finge ersätta den minskade kvantiteten.

Strödda underrättelser.

Rörliga konstmuséer i England.

Det har säkert ännu icke fallit ur minnet, huru vid den första allmänna verdensutställningen i London 1851 engelsmännen med öfverraskning och harm funno, att så mycket deras arbeten än i materialets godhet och utförandet omsorgsfulla fulländning stodoframför alla andra folks, voro de fransmännen ändock underlägsne i formernas skönhet, eller i hvad man i allmänhet förstår med smak. Men denna erfarenhet stannade icke vid en passiv afundsamhet; genast sattes en storartad agitation i gång för att åstadkomma goda teckningsskolor för arbetare, och i South Kensington inrättades ett med ritskolor förbundet konstindustriellt museum, hvars samlingar oupphörligt tillväxa och sprida sitt odlande inflytande öfver hela landet.

Den egentliga samlingen, som ständigt riktas med nya och dyrbara föremål, hvilka egarne för längre eller kortare tider der utställt till allmänhetens nytta och nöje, förblifver stilla vid muséet; men omkring den samma har bildat sig en rörlig samling af kopior, som är bestämd att föras omkring i landsorterna och deras konstskolor, der föremålen stanna allt efter behofvet på stället, för att sedan flytta till någon ny lägenhet. Denna samling omfattar 18 afdelningar, nemligen: 1. Skulptur och bildhuggeri i marmor, trä, gips o. s. v. 2. Medaljer och sigiller (elektrotypi). 3. Mosaik och marquetteri. 4. Målningar. 5. Japanska föremål (teckning med guld på trä och jernbleck). 6. Glasmålningar. 7. Emaljer. 8. Keramik och lergods. 9. Arbetade glas. 10. Konstarbeten i metaller (elektrotypi). 11. Urmakarearbeten. 12. Juveleräresaker och arbeten i ädla metaller. 13. Vapen och rustningar (elektrotypi). 14. Möbler. 15. Arbeten i läder. 16. Korgar och flätverk. 17. Väfnader. 18. Bokbinderi.

Den rörliga samlingen eger dess utom en stor mängd fotografier, plancher och teckningar, som äro innefattade i sina ramar och fördelade i serier, allt efter som de tillhöra det ena eller det andra särskilda yrket. Hvarje afdelning står så att säga på resande fot, färdig att ge sig af till den plats der den i anseende till ortens yrkesfång är mest behöflig. Kostnaden för dessa flyttningar är högst betydlig och upptog i budgeten för 1871—72 icke mindre än 8,505 pd st. eller omkring 153,000 rdr.

Denna rörliga samling betjenar icke blott konstskolorna i landsorten utan äfven de provinsiella utställningarna. När en stad önskar att anställa en exposition, sker upprop icke blott till fabrikanter och andra framställare af varor, utan äfven till egare af alla slags konstföremål från äldre och nyare tider, som för tillfället låna ut sådana ur sina samlingar. När det är några luckor att fylla, vänder man sig till Kensington-muséet, som aldrig uppträder för egen räkning utan blott liksom hvarje enskild amatör bidrager att genom utlåning för tillfället af viktigare föremål gifva ökad glans och intresse åt det hela.

På detta sätt hafva sedan 1854 icke mindre än 170 expositioner i orterna haft hjälp från Kensington-muséet; de flesta sådana utställningar äro kostnadsfria, men stundom tages äfven inträdesafgift, och 35 utställningar hafva till samman lemnat ett öfverskott af 18,000 pund eller 324,000 rdr.

Efterbildningen af konstföremål genom gipsafgjutning, målning eller elektrotypi upptager för det nyssnämnda räkningsåret en kostnad af 3,000 pd, fotografier, kromolitografier och gravurer 1,600 pd, bokinköpen gå till 2,500 pd, inbindning, kataloger och inventarielängder till samma summa: nära 120,000 rdr om året endast för utställningar och skolor i landsorterna.

Skogsodling i Buenos Ayres. Sedan regeringen i Argentinska republiken utsatt belöningar för hvar och en som planterat ett visst antal eucalyptus, ett träslag som tillhör myrtnarnes familj och lemnar ett ypperligt virke, äro en mängd förpaktare sysselsatta att aklimatisera detta träd, hvars egentliga hemort är norra Afrika. Om denna lyckliga rörelse fortfar, säger en engelsk tidning, skall landets utseende på fem år vara alldeles förändradt.

Innehåll:

Det svenska veterinärväsendet. II.	Sid. 657.
Bidrag till tobakens historia	564.
Strödda underrättelser:	
Rörliga konstauser i England	672.